

Бот-тывынгыр композитор дугайында

МӨҢГИ ЧЕЧЭЭ

Чоокта чаа Мөнгү-Тайга районун Култура бажыныкта Тыва Республиканын културезинин алдарыг ажалдадым, ат-сугагаан Бот-тывынгыр композитор Базыр-оол-Хомушукевич Чудум-Сурунун чо-биле чогаалдык ужуражылга кезээни барык пини шак уламчылаа-да, көрүктөрү зыяныян чагыс-даа кижэи тизээни. Харин уламча немигил, чыгалган усту-биле «назынны» кижэи-лерини хөгжүмү, ыры уули чүдүгүнө изги, соңургалы куулаадын соорузас дег чыра-на ырттыл, инжиктерини сепкил-сатгыжыга бадалбас, утундурубас иста артыгынын чуулаадыккан ийик мен.

Баднынадыр сеткил-хөндөн куттудун! Чоога-салымныг шүлүкчү-нүн сестери залга чагыла-нын доостуру билек, залдын ужу-ныдындыан оон-моон ныг-нег адым чаксаакыи-нары димиреп турар душта, сменга ууун, шилгелек мата-боттут, калбак-лепсем калчан хавактыг, кылан сарыг-кара-жырыктелги, чаянындан-на оюлум кыраштыг, кижэи орту-зу хере-позылыг, мындамыда адаанын чыгып сүргей, холла-рынны шешегин, чуун салла-ларын тейдей «араак» түпү-кээрсе, зал шил-шимзеп барып чоруй, оон база-ла композит-орун даан-дизимиттиг алмш чаксаакыи-биле чыгып шап-паа чүвэ.

Бот-тывынгыр композитор-биле чогаалдык ужуражылга кезээни үш кезектерден тур-густунганы кезээни утка-шы-нарын улам-ла хынылаткан. Ужуражылга-концерттин бир-ги кезээде шүлүкчү Саая Майнатын «Ааш хемини алга» деп ырыны Саина Херек, чогаалчы Куулар Чер-ли-оолдун «Сая далай эрлин» чө» деп шүлүгүнө ырыны кул-тура ажилдачылары Римма Сурун биле Вера Оол, шү-лүкчү Кан-оол Чудумунун «Повар кыска» деп шүлүгүнө ырыны Кара-оол Кууларын тода, чиге, мындагы ирпал-тарга, көрүктөрү адым чак-саакыи-нары-биле шынчп турду.

Бот-тывынгыр композитор-биле чогаалдык ужуражылга кезээни үш кезектерден тур-густунганы кезээни утка-шы-нарын улам-ла хынылаткан. Ужуражылга-концерттин бир-ги кезээде шүлүкчү Саая Майнатын «Ааш хемини алга» деп ырыны Саина Херек, чогаалчы Куулар Чер-ли-оолдун «Сая далай эрлин» чө» деп шүлүгүнө ырыны кул-тура ажилдачылары Римма Сурун биле Вера Оол, шү-лүкчү Кан-оол Чудумунун «Повар кыска» деп шүлүгүнө ырыны Кара-оол Кууларын тода, чиге, мындагы ирпал-тарга, көрүктөрү адым чак-саакыи-нары-биле шынчп турду.

Б. Х. Чудум-Сурунун кө-рүктөрү-биле чогаалдык ужуражылга кезээни көр-үктөрүнүн бедик үнелээни-гини ыраажы Херек Хуна-Кара «Мөнгү уруу» деп Мө-нгү-Тайгага конуң пертезини ырыны болгаш «Сая далай эрлин» хөгү, экир үнү-биле чаалап алганын оозалап дем-дегээрсе терле чө! Оон-биле чергелештир бо чогаалдык кез-жээге база бир солун чүдү-болза културанын хоочуну Лариса Кара-Сал биле Базыр-оол Чудум-Сурун оларын «Чүгү болгаш, болгаш үс-тү» деп авторунун иш мынак ырыны кайгамчык көзүр-лүшүкүнүгү куусетенин көр-үктөрү чыды-биле хулаң алганын. Бо ужура-жылга кезээни өскө хөй-хөй алганы-биле чергелештир Тывага база бир конуң дел-герсе «Чел-Тей», «Сен че-жизини келди», «Сая ша-лар четте-де», «Суде бо-», «Сайлык», «Чекетер» деп ир-палын оюна чагылашын кө-рүктөрү үр үде сактып ал-ганын.

Б. Х. Чудум-Сурунун кө-рүктөрү-биле чогаалдык ужуражылга кезээни көр-үктөрүнүн бедик үнелээни-гини ыраажы Херек Хуна-Кара «Мөнгү уруу» деп Мө-нгү-Тайгага конуң пертезини ырыны болгаш «Сая далай эрлин» хөгү, экир үнү-биле чаалап алганын оозалап дем-дегээрсе терле чө! Оон-биле чергелештир бо чогаалдык кез-жээге база бир солун чүдү-болза културанын хоочуну Лариса Кара-Сал биле Базыр-оол Чудум-Сурун оларын «Чүгү болгаш, болгаш үс-тү» деп авторунун иш мынак ырыны кайгамчык көзүр-лүшүкүнүгү куусетенин көр-үктөрү чыды-биле хулаң алганын. Бо ужура-жылга кезээни өскө хөй-хөй алганы-биле чергелештир Тывага база бир конуң дел-герсе «Чел-Тей», «Сен че-жизини келди», «Сая ша-лар четте-де», «Суде бо-», «Сайлык», «Чекетер» деп ир-палын оюна чагылашын кө-рүктөрү үр үде сактып ал-ганын.

КОНКУРС, КОНКУРС... КИЧЭЭДЕР СОЛУН БОЛГАН

Тес Хем биле Эрзин район-нун школаларынын тер-гив башкыны илередери-биле Самагалдай суурга кон-курс болуп эрткин. Оон кир-жизини башкы кичээлдерини программа буугаар ол-ла те-мага дугуң турар кылдыр бир класска эрттереп, барганы кичээлдин башкыны солугу (ол арга өөреникчиде база бергил), билин хылардыр. Кон-курска киржин дээш школа директорлорун биле кады анжык ишчилер башкылар колду-ээни. Оларын аразында Калдуйа обласка чоокта чаа эрткин мындаг хевирдиг конкурстун киржикчизи, аяла шалгалдыр чер алган Самагалдай Ириша Биче-оол ба-за бар. Чамыс өс-биле ку-лаа-тарга, шыраак башкы-лар.

КОНКУРС, КОНКУРС... ТИЛЕП ҮНЕРИ БЕЛЕН ЭВЕС

Чоо-Хөл суурга «Хунчүгө» ясли-садка «1992 чылдын тергивин даан кижизикчи башкы» деп конкурс болуп эрткин. Алаа сс кижизикчии башкы киришкен. Конкурс дискуссионда эре-диз, сс айтырыгыг праг-матик кезе дерт үе-чадалыг, оон-биле кады киржикчи ки-жи бурдуу уран-шеверин, ар-тынча уран талантызы көр-гүзүр журулар. Конкурс кон-курс-ла болуп, аяла шалгал-дын бооп үнери кижэи башкы-лар биле кады анжык ишчилер, ажилынны талашы-биле көр-гүзүр апаар. Чидиг демсел-диз түнүсип-биле бирги черги кижизикчии башкы Мария Сурун алган, Любовь Халын ийги черде, а үшкүзүн Ва-лентина Мөнгү-оол биле Зоя Тун-оол олар алганын.

РАЙОН ЭМНЕЛГЕЗИНДЕ

Кижизик кол байлак — ка-дыкшыла. Өзүр районун Хан-дайгайыла төп эмнелгезинге каякыг-даа аарыгыг кижизик-лер кээп эмнелди, оон-кадык-чаагай чанып, эмнелгези өөрүп четтиргенин илереди туралар. Бинаада-да ол эмнелгезин эмчилер каякыг байдалда ажалдап, чоңга ба-раап болуп турарынч дуга-йында бижикседем. Бир эл-чөк чүе-ничи, халдарыг аарыгарлардан аараан кижилер хулаң алыр, оларга эмчи шинчилгези кылар черлериг бажынаа шүтү аны-агыг, куудумунун ол-бо талашы-да туруп турар. Эмнелге ол ийи, оон үш хере биче бажынаа да. Өзүлери тар. Аарыг кижилер эмнелгези шинчилгези бергеш, хөй бажынаа ар-тынча манайжар дээш ийил-чези көөр. Ийилгези киргав-бар болгаш бичин уруг кадуру алган илерге шүт човулап. Эртенги үде ол-бо лабораториялар аразында халыкша эмчилерин, сестра-ларын, аарыг кижилерин көр-гүзүр, өрт-далалат делди ма-нашкан чүе-биле демей — дуурезинигин.

ХАЙГААРАЛДАН ҮНГЕН

за-даа, чоғум эмчилер бот-чары чоңун калдыкшы дээш кызыкма ажалдап, аараан кижилерин бар-ла аргаларыг биле хулаң ал, эмнел турал-дар, харын-лаа бо частан эгелеп ийе-биле эмнээр бир салбырны база ажалды ал-ганын.

ХАЙГААРАЛДАН ҮНГЕН

за-даа, чоғум эмчилер бот-чары чоңун калдыкшы дээш кызыкма ажалдап, аараан кижилерин бар-ла аргаларыг биле хулаң ал, эмнел турал-дар, харын-лаа бо частан эгелеп ийе-биле эмнээр бир салбырны база ажалды ал-ганын.

ХАЙГААРАЛДАН ҮНГЕН

за-даа, чоғум эмчилер бот-чары чоңун калдыкшы дээш кызыкма ажалдап, аараан кижилерин бар-ла аргаларыг биле хулаң ал, эмнел турал-дар, харын-лаа бо частан эгелеп ийе-биле эмнээр бир салбырны база ажалды ал-ганын.

САКТЫШКЫН ХУНУН ТУРГУССА

Тыва кижилерин чаагай чагылаштыр черле онзагай чораап. Бетин кыды, өлгөн-чере кайы хире сеткидин ханымадан кыгаладыг чора-пан ийик бис. Кандыг-лаа эрге-дужаалы, сөөк-ызыны, бай-дымызы, назы-чары ал-гай чокка «Кызыл-дус-гай» берген, акыг көр-берген, каяа берген, «мөзүң» дерти берген кижилерини дертү-төрөлери-биле кома, кады залгаларын чаагай алаан-биле таарылаштып, ка-чыгалдын удежир (Визуал-кылар) чагылашты чораап Кижизиктин сөөгү олуңче тээр, оруңкуштар черинге

САКТЫШКЫН ХУНУН ТУРГУССА

Тыва кижилерин чаагай чагылаштыр черле онзагай чораап. Бетин кыды, өлгөн-чере кайы хире сеткидин ханымадан кыгаладыг чора-пан ийик бис. Кандыг-лаа эрге-дужаалы, сөөк-ызыны, бай-дымызы, назы-чары ал-гай чокка «Кызыл-дус-гай» берген, акыг көр-берген, каяа берген, «мөзүң» дерти берген кижилерини дертү-төрөлери-биле кома, кады залгаларын чаагай алаан-биле таарылаштып, ка-чыгалдын удежир (Визуал-кылар) чагылашты чораап Кижизиктин сөөгү олуңче тээр, оруңкуштар черинге

САКТЫШКЫН ХУНУН ТУРГУССА

Тыва кижилерин чаагай чагылаштыр черле онзагай чораап. Бетин кыды, өлгөн-чере кайы хире сеткидин ханымадан кыгаладыг чора-пан ийик бис. Кандыг-лаа эрге-дужаалы, сөөк-ызыны, бай-дымызы, назы-чары ал-гай чокка «Кызыл-дус-гай» берген, акыг көр-берген, каяа берген, «мөзүң» дерти берген кижилерини дертү-төрөлери-биле кома, кады залгаларын чаагай алаан-биле таарылаштып, ка-чыгалдын удежир (Визуал-кылар) чагылашты чораап Кижизиктин сөөгү олуңче тээр, оруңкуштар черинге

Индекс 667000 Кызыл хоорай Красноармейская, 100. РЕДАКЦИЈА КОЛЛЕГИЈА: П. С. Базыр (ха-оымсагалды секретарь) А. С. Демчири (пол-редактор) В. М. Сат (пол-редактор) Ш. М. Сувал. П. С. Эгеп. РЕДАКЦИЈАНЫН ТЕЛЕФОННАРЫ: Кол редактор — 3-43-31; келген кижилер хулаң

алыр чер — 3-34-26; кол редакторуну оралакчылары — 3-33-91; — 3-34-17; тарымсагалды секретарь — 3-34-92; оралакчызы — 3-45-93. КИЛДИСТЕР: үлге редакторунун Советтерини ийилгезиле редакториг болгаш соңгак айтырылдар — 3-34-19; — 3-34-98; «летче» — 3-34-49; 3-36-73; колза ажалдыг — 3-41-16; кызылга болгаш чүе өөренигези — 3-39-15;

медээлер болгаш спорт — 3-36-82; — 3-34-57; оңу-га — 3-34-39; — 3-34-93; чыгаа — 3-39-03; хорек-торлар — 3-41-29; үнүрүңкүлөр — 2-27-41; солун кез-бейи барганда — 2-32-75; бугалтерия — 3-37-11.

ААС-КЕЖИКТИ КУЗЕДИВИС Бистин мнак акавмыс, өргин хундулуг чаавамыс, буянынженивас Соскад Ундан-оодовна Салчак 1992 чылдын май 15-те аламы юбилейин демдегээр. Ол Каз-Хем районун Кул-дустуг суурга ажалдап, курттан чорур, ажы-төлүнгө, эш-өөрүңге, төрөлөринге, чоңунга бедик хүндүкелдиг, экидеп, чаагай аажы-чаныг кижэи. Төрүттүңүн хүпүн таарыштыр анад кан дег бижик калдыкшыла, уугу аас-кежикти, узуи назынны күзелинэ.

Чарлидар салдыраза

ӨӨРЕНИРИН КУЗЭЭН АНЫЯКТАРГА

Иркустинин үчтээни техникумунуң салык саарыга салбыр 1992-93 өөрениде чылында ортумк биялгыг сур-гууларын хулаң алдын чарлап турар. Өөренир болгаш доозар тускай эртемнери: 1. башкыларга үчтө; 2. бугалтер үчтө болгаш ажыл-агый чорудугазынын анализиг; 3. бугалтерлер экономиказы болгаш тывынгыр-кымыгыр ажал-чорудуга; 4. эселегенин ашка-валюта болгаш сан-хөө харылаадылары.

Өөренир хуусаазы 2,5 чыл, оон каразында уус ажыл-агый институтунун 3-куурунда эгелеп кирерини шыгалдазы чокка өөренигези уламчылаа (ол институт өөренирини хуусаалады: «Банкыларга үчтө», «Бугалтер үчтө болгаш ажыл-агый чорудугазынын анализиг», «Бугалтерлер экономиказы болгаш тывынгыр-кымыгыр ажал-чорудуга» деп тускай эртемни аайы-биле — 1,5 чыл, «Эселегенин ашка-валюта болгаш сан-хөө харылаадылары» дел-түскөй этем талашы-биле — 3 чыл болгаш шалтыкыга 1 чылда хелек чымында ажалдарынын өөренигези — ста-жировканы эртер).

Тускай эртемнен болгаш мергежилер аайы-биле: 1. башкыларга үчтө; 2. ашка саарыга болгаш чыды; 3. бугалтер үчтө болгаш ажыл-агый чорудугазынын анализиг; 4. бугалтерлер экономиказы болгаш тывынгыр-кымыгыр ажал-чорудуга; 5. бузуңгелеп организмизми — менелжер; 6. хойбай-дурм талашы-биле өөрениде; Хундук өөренигезин хуусаазы 1,8 ай, бот-өөренигезин — 2 чыл 5 ай.

КИРИНИН ШЫГАЛДАЛАРЫ: 1. орус ала болгаш антартура — сочинелле; 2. математика—аас-биле.

ӨӨРЕНИР КИРИНИГ ДАРААЗЫНДА ДОКУМЕНТИ-ЛЕР ЭРГЕЖОК ЧУГУЛА: 1. бугалтер черини техникум-биле керээзи; 2. дирекцион азыга билдиринкил; 3. олар ортумк биянни дугайында аттестаттык богу; 4. 3-4 чылда эмнелгези 4 Авто-чурчү; 5. амыч хымылагы (486 У майкы буугаар).

Документтерин 1992 чылдын апрель 1-ден эгелеп хулаң ап турар, кабинет № 1.

Техникумун салык-саарыга салбырынын аякык: Иркутск-74 хоорай, Иван Франко куудумчугу бажык 25-а, үчтө-чээни техникуму. Телефоннары: 43-13-19, 43-13-54.

АНАА ЧЕДЕРИНИН ТРАНСПОРТУ: автобустар № 3, 18, 55, 21, 57, 4, 45, доктар чери — «Пожарное училище», троллейбус-биле № 1, 2, 6, «Лактар чери» — база — «Пожарное училище», трамвай-биле № 1, доктар чери — «Политехни-ческий институт».

Тыванын ном үндүр чери ГАЗ-69 автомашинаны «РАФ», «Жигули» амы «Москвич-412» автомашинаны кайы-бир-өөрениге ордал болуп.

Кээр адыга: Кызыл хоорай, Шетинки куудумчуу, 57, телефону 3-22-12.

1992 чылдын кадыкшыдылга сезонунда «Чедер», «Үш-Белдир» курорттарга ажалдаары-биле эмчилерин, эмчи сестраларын, санитарларын, повар-ларын, официантыларын, дуздал ажалдаарыга ажалчыларын чалап тур. Кээр адреси: Кызыл хоорай, Юбилейный переулок, бажык № 7, теле-фону 3-10-77.

«СОДЕПСТВЕНЕ-М» (Деткимче-М) фирма: — мебельда болгаш хевиртерин, — авторезинаны («Москвич», «ЛуАЗ»), — бижлаар курткаларын, — хевиргези идиетерин, — «РИКО-М100» сеероктарга мастер-блокларын, — төмөргил каскеталарын, — чечен ногаал номнарын, — «АРОМАТ»-теп электрриг ээт ыштактары болгаш сөз-лаз кергелде барыларын садык алырчыг кады тур. Ол бүгү барыларын Кызыл хоорайын Красноармейская куудумчузада 100 дугаар бажында (Парлагы бажыны) тер-капта фирманын магазиннен садып ал болуп силер.

«СОДЕПСТВЕНЕ-М» фирма чондан комиссияныг садыгыга барааннарын 10 куудуг чыл-даны алыры-биле хулаң ап турар. Фирманын юридиктиг килдизинге юристерин керээ үндө-енигези ажалдаар кылдыр чалап тур.

Шолбан Кандан-оолчон Хомушукевич адынга 1981 чылда Ак-Довуратын № 3 ОПТУ-зун ооскан агулайында тывыскай № 560091 дипломну чыгкени-биле холбаштыр күш чок деп санаар.